

Kollektív, kortárs képzőművészeti bemutató

Síkplasztikák a Vigadó Galériában

A Vigadó Galéria új, ideiglenes helyszínén a 2004. évi Festészet Napjához kapcsolódó kiállítások között elsőként nyílt meg a Síkplasztikák című kollektív, kortárs képzőművészeti bemutató. Már a kiállítás előkészületei során tudatosulhatott, hogy szinte művészettörténeti fontosságú esemény részesei leszünk, hiszen valószínűleg ez a második Síkplasztika című és koncepciójú kiállítás Magyarországon. Az elsőt 1997-ben a Magyar Festők Társasága nevében Kovács Albert szervezte, kiállítóhely pedig az Újpest Galéria volt, s hét év elteltével ezt követi a mostani újabb alkalom. Ez a második kiállítás is azonban feltételi e sorok írójával a kérdést, hogy nem önellentmondó-e a kiállítás címét adó terminus technicus. Síkplasztika.

Különös szó, melyet, ha értelmezünk, feszültségek keletkeznek. A szó összetétel első része a sík-ot jelöli meg, amely köztudottan egy két dimenziójú, nem térbeli jellegzetességre utal. A szó összetétel második darabja pedig a plasztika szó, amely viszont görög eredetű kifejezés, s a szobrászat elnevezése és eredetileg mintázást, formázást jelentett. Ha szobrászat, akkor pedig, nincs mese: háromdimenziós az ügy. Nomármost hogy fér össze a két fogalom, mely együtt, egyszerre, sőt egy szó összetételben utal egy újfajta műtárgyra? Hát valahogy úgy pl. - s most szándékosan keresek egy nagyon ősi, régi műtárgy analógiát -, hogy a szobrászat köréből ismerjük a dombormű kategóriáját, a relief-ét, amit úgy definiálunk, hogy a sík felületből kiemelkedő vagy a felületbe vájt plasztikai alkotás, amelyen belül egyébként ismeretes a lapos, a féldombormű és a magas. Viszont a domborműnél is meghatározó a síkhoz is közelítő jellegzetesség. Önellentmondónak tűnik a síkplasztika kifejezés, contradictio in adjecto-nak,

amely olyan állítást jelent, amely magában hordja egyben cáfolatát is, s mégis érezzük, tudjuk, tapasztaljuk, hogy lehet ilyen műtárgy, még egy kifejezéssel élve a hegel-i retorika területéről, mert lehetséges a megszűntetve megőrzés jelensége. Ráadásul itt valóban nem domborművek keletkeznek a szó hagyományos értelmében, hiszen azok jellemzően egy anyagúak (bronz, fa, agyag), homogén anyag-szerkezetűek, itt viszont épp az anyagiak változatossága a feltűnő, ahol bronzal, agyaggal nem találkozunk... E tárgyaknál tehát meg is szűnik a kép, a kétdimenziós karakter, de egyben azért - legalábbis a művek többségénél - meg is marad. S mivel a kiállítók mind festők, még azt is hozzá tehetjük, igen: mennyiségileg

hatványozódik a vágy a térbe való kilépésre (mely címszóként fogalmazódott meg Kovács Albert 1997-es előszavában, hiszen annak címe ez volt: „Kilépni a térbe...“). Persze, ha már valaki egy olajképet fest, az is lépés a harmadik dimenzió felé, hiszen a festék-felület, a faktúra eleve térbeliséget hoz létre, ám mégis itt másról van szó, hiszen az alkotók zöme nem egyfajta anyagot alkalmaz, hanem éppen elindul az assemblage felé.

Summa summarum: jó ez a vágy a kilépésre, melynek során rengetegféle műtárgy keletkezik, s melynek során a gyakorlatban már érezzük, észleljük, hogy van, létezik ez a műtárgy-típus. Persze létezett már korábban is, igaz harci terepet a XX. század első évtizedeinek forrongó nyugat-európai izmusai biztosítottak, melyek indulhattak a dadaizmustól, keresztül mehettek az object trouvé (talált tárgy) törekvésein és eljuthattak az assemblage-ig (sokféle anyagból „összeszerelt“, összeállított műtárgy). A talált tárgyak, a melléktermékek, a tárgy töredékek lehetőséget adtak egy szinte gátlás nélküli művészeti folyamathoz, megnyilvánulásokhoz, melyek lényege egyfajta protestálás, dezilluzionizmus és erős nonkonformizmus volt. Nos, az ezen a kiállításon látható műtárgyak azért is különlegeseek, mert noha alkotóik több esetben nem megszokott, nem közhely-szerű anyagiakat alkalmaznak, s ebből következően a művek újszerűek, mégis alap-hangulatukban nem romboló hatásokra törekszenek, nem cinikusak, nem igyekeznek a művészet fogalmát újszerű technikai eszköztárak okán sárba tiporni. E tárgyak nem anarchista gesztusok, hanem igényes újra értelmezések, melyek többségét átlengi egy filozofikus, meditativ gondolatiság, s melynek talán legtöbbször megjelenő forrása egyfajta historikus szemlélet és vonzalom, amely a múltból emeli ki rekvizitumait.

A huszonegy művész huszonkét műtárgya között találunk olyan alkotókat, akik teljes következetességgel korábbi önmaguk kontinuitását jelzik itt is. Van aki a síkplasztikát inkább a sík felé értelmezi, s van, aki inkább a tér irányába. Ide tartozik Paizs László és Barabás

Márton tárgya, melyeket szinte egyértelműen plasztikának is aposztrofálhatunk. Paizs megszokott materiális tömörségében adja mondanóját (hasáb alakú műanyag öntvényébe „bele rejtett“ fekete alakzataival), Barabás pedig szinte légies konstrukcióval ragadja meg az örvény jellegzetességeit. Tán az elmúlt évek legkövetkezetesebb síkplasztika (assemblage) művésze Birkás István, aki most is, fehér képével jelzi vonzalmait (pl. a fa anyagokhoz), nosztalgiáit, vágyait ugyanakkor expressis verbis festői eszközökkel jeleníti meg. Ha persze következetesség, akkor Bakonyi Mihály-t sem sorolhatjuk hátra, hiszen közismertek sajátos doboz-képei, melyekben olyan történelmi élményeket tud rendkívül egyénien vizualizálni pl. játék elemek alkalmazásával, melyeket más csak egészen eltérő jelrendszerrel, tárgyrendszerrel képes kifejezni. Folyamatosságot és megszakítottaságot is együttesen érezni Szathmáry József és Dréher János kompozícióin. Mindketten a hozzájuk közel álló képszerkezetet „teszik át“ egy más materiális közegbe, Dréher szervezesebb közelséggel, Szathmáry tárgy-gyűjtő attitűddel, s mindketten a rájuk jellemző szürke-fehéret kedvelő szín tónusokkal, mégis: érezni tárgyaik innovatív erejét.

Hogy milyen átfedések lehetségesek a kortárs művészetben, azt Kovács Albert és Török Gábor bizonyítja, akiknek munkái illeszkedhetnek egy úgynevezett papírművészeti kiállításához is lévén, hogy munkáik papír-alapanyagúak, de ugyanakkor persze térbe is kilépő síkplasztikák, melyen belül Kovács azzal ad szín hangulatot, hogy a keze ügyébe kerülő kartonok között válogat, alakít, hoz létre művészi struktúrát, Török viszont festői eszközöket is használ. S ide sorolhatjuk Kovács Péter Balázs képét is, akinek szintén jellemző anyaga a papír, a karton, aki azonban egészen különös konstrukciót hoz létre, szintén érzékeny színezésével, strukturális műfelépítésével. S ha már szín, van, aki ugyan nem megszokott anyagokat alkalmaz, de színeiben nagyon is önmagát adja, s ilyen pl. Tácsik János eleven, erős munkájával, de ide sorolható Szily Géza „zöldekben erős“ tárgya, ami nagyon Ő kolorisztikájában, viszont meghökkenítő anyag jelenik meg pl. cserép-

fragmentumaival, melyeket szintén megfest, átfest. *Fóth Ernő* munkája is szerves része lehet életművének, a „nyom-művész” most drámai repeszével szinte felel *Bakonyi Mihály* munkájára, ugyanakkor elvontabb régiókba is emel minket. *Bráda Tibort* is ugyan kifejezetten festőként tartjuk számon, ám tudjuk róla, hogy milyen jelentős murális művész is ő, épp üveg ablakok készítésével is, így nem lehet véletlen, hogy e kiállítás egyik legdekoratívabb darabjával emel minket a szivárványon keresztül a mennybe, épp üveg-alapú

munkájával. Sajátos folyamatosság *Sipos Endre* két tárgya, aki ismert és hozzá közel álló szín effektusaival köríti egyéni, személyes drámaiságot sugalló object-jeit. Ismert festői gyakorlatától viszont eltér *Mayer Berta*, *Vágó Magda* és *Végh András*. Mayer Berta egy valaha általa is üzött műfaj, technika maradványaiból (zománcok) építi meg (össze) érzékeny, finom esztétikájú, szín harmóniájú művét, Vágó ezúttal konkrétabb, mint képeiben, Végh Andrásban pedig tovább munkál a közelmúltbéli római ösztöndíj inspiráló időszakában. Kicsit koncepció is, ám

színben eleven alap rétegekre építi, helyezi rá személyes „régészeti leleteit”. Nagyon eredetien választott *Kéri Adám*, aki egy 1977-ben, még svédországi ösztöndíja során készített művét állítja ki. Munkája bizonyítja, hogy a jó műtárgy bizony szellemében (és technikájában) nem avul, s az eltelt huszonhét év nem tett rosszat a műnek, ha már az alkotó most már más úton is jár. A kiállítás egyik legfilozofikusabb műve *M. Novák Andrásé*. Iróniája épp a közelmúlt világméretű katasztrófájára asszociálva is megmutatja,

hogy szinte szó szerint, mire is kell, kellene alapoznunk (életünket, létezésünket). S a végére hagytam két, különös, „éppenhogy-csak” síkplasztikát. Míg azzal kezdtem, hogy Barabás és Paizs tárgyai kifejezetten plasztikák, akkor *Polgár Csaba* és *Záborszky Gábor* munkái kép-kompozíciók.

Mindkettőben per sze ott a tériség. Polgár elemeli egymástól a két síkot, mely más-más vászon alapanyagra készült két mű egységben (igen finom hangsúlyú szép munka),

Záborszkyknál pedig szinte minimal-artos Szent Ferenc élménnyel van dolgunk, ahol arany felületének faktúrája szín-te plasztikai erővé nemesül.

A Síkplasztikák című kiállítás valósága során tehát minden ellentmondás megszűnik, feloldódik.

Ha van előzmény, a logika szerint premissza, s ez a síkplasztika fogalma, akkor szép művészi szillogizmusokkal juthatunk el ahhoz, hogy zárótételünk, konklúzióink az legyen: a síkplasztika -ezek a művek - kreativitást mutatnak, intellektualitást, kutató kedvet és alkalmazó készséget, bátorságot és Uram bocsá’: vágyakat (mélyen „bent” lévő vágyakat, azok „kielését”) és játékosságot. Ha mindez szintetizálódik, akkor bizony jó tárgyakból megszületett jó kiállítás lesz, mint ez a mostani.

A Magyar Alkotóművészeti Köz-alapítvány, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete és a Művészeti és Szabdművelődési Alapítvány közös fenntartásában működő Vigadó Galéria e kiállítása 2004. október 7-e és 17-e között volt látható a kiállítóhely ideiglenes helyszínén, a Bp.VI. Vörösmarty utca 47/a szám alatt.

Megrendezéséhez alkalmas a Magyar Festészet Napja rendezvénysorozata adott, melyet ez évben harmadszor szerveztek meg igen sok és jelentős fővárosi és vidéki kiállítóhelyen október 16-a és 18-a között, Szent Lukács napjához igazodóan, aki a hagyomány szerint a festők védő szentje...

Feledy Balázs

Fiatal Művészek Klubja Azok a 80-as évek

A KogArt Ház épülete az Andrássy úton a 60-as évektől a 90-es évek első feléig adott otthont a Fialat Művészek Klubjának, az FMK-nak, mások szerint a Fikának. A március 15-ig látható csoportos képzőművészeti kiállítás erre a különleges, kultúrtörténeti jelentőségű műhelyre próbálja ráirányítani a figyelmet. A kiállításához - a klub valamikori atmoszféráját idézve - koncertek, performance-ok és beszélgetéssorozatok is kapcsolódnak.

Az FMK története eddig nem került feldolgozásra, holott nagyon aktuális lenne a 70-es, 80-as évek kulturális örökségének feltárása. A klub lassan egy évtizede, hogy bezárta kapuit és ezzel legendás közössége - közönsége is feloszlott. Dokumentációja szétszóródott és a szemtanúk-tagok emlékeit ma már csak egyfajta oral history, szájhagyomány őrzi. Pedig fontos hagyományról van szó, amit érdemes megismertetni és dialógus tárgyává tenni. A remények szerint a most megnyíló kiállítás új megvilágításba helyezi a legendás Fialat Művészek Klubját.

Az FMK története több mint három évtized - a 60-as évektől 1997-ig - 30 év képzőművészeti, irodalmi, zenei fejleményeit fedi le. Ez a korszak egyetlen kiállításával nem dolgozható fel a teljesség igényével. Ezért hosszas mérlegelés után a mostani kiállítás a Fialat Művészek Klubjának a 80-as években történt művészeti eseményeit idézi meg. Teszi azért is, mert a 80-as évek, mint a rendszerváltást közvetlenül megelőző időszak, a régióban egyedülállóan liberális szellemi közeggel bírt. A „puha diktatúra” korábban nem látott dinamizmust és pezsgést engedett minden kortárs művészeti ágban. Ennek következtében az elmúlt 15 év kortárs művészeti jelenségei, strukturái erősen összefüggenek a 80-as években kialakult erőviszonyokkal.

A Kogart Pódium előadásain is, a kiállítás két hónapja alatt, az FMK szellemének megidézése a cél. Olyan előadókat hívnak meg mind zenei, mind filmes és irodalmi területről, akik az FMK-ban legendás szerepléseikkel írták be magukat a köztudatba.

Kiállító művészek: *Barabás Márton*, *Bernáth(y) Sándor*, *Böröcz András*, *Bukta Imre*, *Chesslay György*, *Ducki Kristóf*, *ef Zámbo István*, *El Kazovszkij*, *Elekes Károly*, *Erdély Miklós*, *Fe Lugossy László*, *Fehér László*, *Gaál József*, *Gábor Áron*, *Haraszty István*, *Hegedűs 2 László*, *Herendi Péter*, *Károlyi Zsigmond*, *Kelemen Károly*, *Kemény György*, *Kopasz Tamás*, *Kozma György*, *König Frigyes*, *Lengyel András*, *Lévay Jenő*, *Lois Viktor*, *Lugossy Lugo László*, *Méhes Lóránd*, *Móder Rezső*, *Nyári István*, *Orosz István*, *Orosz Péter*, *Pácsér Attila*, *Pócs Péter*, *Pruktay Péter*, *Regős Imre*, *Révész László László*, *Samu Géza*, *Swierkiewicz Róbert*, *Szilágyi Lenke*, *Szirtes János*, *Szkárosi Endre*, *Szurcsik József*, *Várady Róbert*, *Varga Amár László*, *Varga Géza Ferenc*, *Varkoly László*, *Vető János*, *Visnyei Ilona*, *Wahorn András.* forrás: kultport.hu

A gótika vonzásában

Marcali Kiss Melitta festészetéről

Marcali Kiss Melitta festményei láttán Rakovszky Zsuzsa: Párbeszéd az időről című versének vallomásos sorai jutnak eszembe: „... ami a napvilágnál idegen, / ott vár rád a sötétben, öröktől ismerősen. / Kinn habzik, elforr az idő, de benn / valami nem bír megváltozni mégsem / soha. A vénkor udvara felett / a gyermekkor holdja mind fényesebb, / nincs is jelen, csak múlt álöltözetben: / soha nem gyógyul be a régi seb...” „Bizonyára azért juttatják képei eszembe a részben ismertetett verset, mert Marcali Kiss Melitta is vallomásos művész. Nem feledkezik csupán a jelen történéseibe, együtt él mindazzal, ami a múltat jelenti, legyen szó a történelem bármely szövegről. Persze választ is magának régmúlt korokat, melyeket filozófiai, festészeti megfontolásból megidézi, hogy rámutasson velük a jelenre. Kifejező számára az antik mellett a gótikus művészet, melyet Aquinói Szent Tamás a világos megfogalmazással, a teljességgel és az összhanggal jellemez.

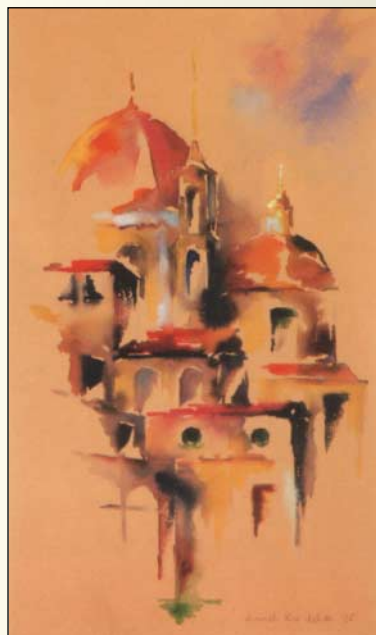
Van azonban e gótikához való kapcsolódásnak más példázata is. Ez pedig a XII - XIII. század európai társadalmában keresendő. Az akkor létrejövő városokban, a polgárság, a távolsági kereskedelem kialakulásában. Említhetem a nemzetállamok, a lovagi kultúra létrejöttét, melyet az életszeretet és a vallásosság egyaránt jellemez. Vagyis eleven, változtatásokra és változásokra kész korszak jelenik meg előttünk. És nem csupán a társadalmak újulnak meg, a művészet is. A festészetben kifejezést nyer a lágyság, a finom vonalvezetés, ritmikus mozgás, hűség a természethez. A vallásos irodalom mellett, mely elsősorban Assisi Szent Ferencet juttatja eszünkbe, vagy kétszáz évvel később Francois Villon-t láttatja az élet teljes valóságával...

Marcali Kiss Melitta Angyali üdvözlés, Pieta, Zöld gótika, Ravenna, a Medici-kápolna vagy az Élet-öröm című festményei az említett gondolatoknak újbóli megfogalmazásai a XXI. század kezdetén. Vagyis, ahogy Rakovszky írja: „A múltnak sosincs vége. A jelen / - az is a múlt, álöltözetben.”

Marcali Kiss Melitta idő faggatásai közben járja Európát. Utazásait átszövi a valósággal való szembesülés. Hazahozza műtermébe a tenger színeit, a világvárosok utjain az elébe jövő ember képét, épületek titkokkal teli belső tereinek hangulatát, fák, növények illatát, mindazt amit felmutatásra érdemesnek lát. Vallja: az örökké érvényes emberi tulajdonságok, érzések és kapcsolatok foglalkoztatják. Csodálja a már-már széteső, de élni akaró olajfákat. Vonzza az állandóság, mely hite szerint rendet teremt az ember lelkében. Nem véletlen, hogy a harmóniára törekvésében festői gesztusai feloldódnak az időtlenséget sugárzó képeken.

Sejtelmességgel átítatott szépség sugárzik aktjairól. Nem az erotikáról beszélgeti képeit, hanem a természet és az ember kapcsolatáról. Festői ecsetjével mintha úgy írta, mint lágyszél a tengerparti homokba, tovalebegő falevelek színe rögzülne az áttetsző levegőbe. A kalligrafikussággal, sejtelmességgel megjelenített képei érzékletesek, erőt sugárzóak. Úgy szólítanak meg bennünket, mint letisztult fogalmakkal a tömönatok.

Marcali Kiss Melitta festményei semmiképpen sem nevezhetők régi értelemben vett táblaképeknek. Nem archaizál, s kerül minden didaktikusságot. De menti, ami gyérülő bennünk. *Büki Attila*

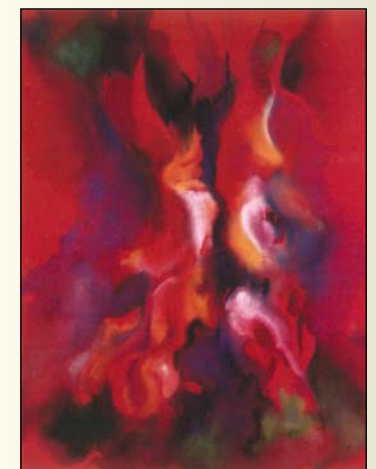
Ravenna

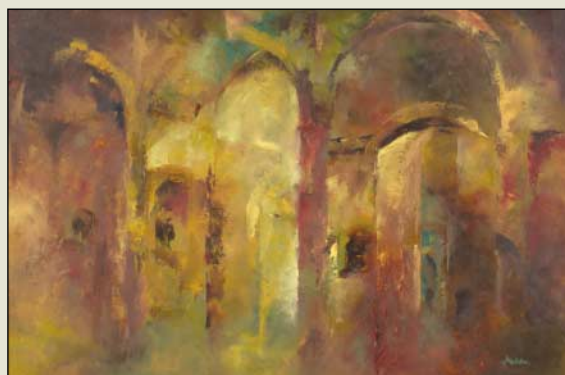
Harangszó

A reggel

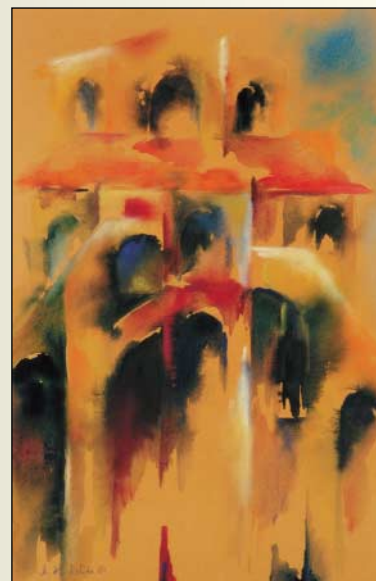
Genesis

Caracalla fürdői

Manó

Medici-kápolna

Requiem

Szeptember

Az improvizáció alkotás színpadon, közönség előtt

Jazzdorádó Cserfőhegyen

A jazzhez mindenképpen kell egyfajta fanatizmus, mert üzletnek nem üzlet. Nem hiszem, hogy egy jazz-zenészt meg lehetne azzal gyanúsítani, hogy a megélhetése miatt játszik. Talán azért is van ez, mert a jazz nem a tömegkultúra része. A jazzben az előadó egyben zeneszerző is, az improvizáció pedig nem más mint alkotás a színpadon, közönség előtt. Ez egyrészt elképesztően izgalmas, másrészt a jazz-filinget nem lehet szavakba önteni - vallja *Tiborc Iván*, Nagykanizsa mellett élő jazz-szaxofonos, zongorista, zene- és angol tanár, lótenyésztő és kocsmáros.

- Mikor dőlt el, hogy zenész leszel?

- A családban - négyen vagyunk testvérek, abból három fiú zenész lett - nem volt kérdés, hogy zenélni tanul-e az ember. Beírtak a zeneiskolába és menni kellett. Ez nekem nagyon nem tetszett. A fordulópont akkor volt, amikor rövid budapesti kitérő után visszakerültem Nagykanizsára gimnáziumba. Budapest után nagyon unalmas volt nekem a város, s akkor jöttem rá, hogy valamit kezdenem kell magammal. Vagy nekiállok kegyetlenül tanulni és ember lesz belőlem - nem voltam igazán jó tanuló - vagy nekiállok zenélni, s még a tanulást is megúszom. A bátyám is unszolt, hiszen ő akkor már a jazz tanszéken volt, bögösként. Ő beszélt rá a szaxofonra, mert szerinte a fúvósoknak van jövője. Ennek hatására beiratkoztam a zeneiskolába. Ha jól emlékszem két hét alatt sikerült az első évet elvégezni klarinétból, hála annak, hogy korábban már tanultam zenét. Az első év alatt hat évet végeztem el. Rengeteget gyakoroltam akkoriban. Drága osztályfőnökömnek, *Lehota Jánosnak* köszönhetem, hogy két gimnáziumi osztályt sikerült elvégezni. Ő szólt a többi tanárnak, hogy úgyis zenész lesz belőlem, ne erőltessék a dolgokat. Amikor már annyi erőt éreztem magamban, ismét felmentem Budapestre, és felvételiztem a jazz tanszékre. Persze megrökönyödve nézték, hogy nincs érettségim, de mondtam, hogy most végeztem a másodikot így nem is lehet még. Azzal a feltétellel vettek fel, hogy be kellett iratkoznom a dolgozók gimnáziumába. A tanszéken tanulni nekem akkoriban életcélnak tűnt, ezért is volt csalódás, hogy pont a szaxofon tanárral nem voltam - nem csak én - megelégedve. De sokat lehetett tanulni például *Gonda Jánostól*. Ezután mentem ki Amerikába. A fő ok, az volt, hogy nagyon ki akartam jutni a jazz hazájába. Annyira be volt zárva itt mindenki, s a zenészek helyzete is ilyen volt, hogy hiába szereztek fellépési lehetőséget külföldön, egyszerűen adminisztratív, politikai okokból nem lehetett kijutni. Vásfüggöny volt, és működött.

- Amerikába már végzett zenészként mentél?

- Én nem végeztem. A jazz tanszakra jártam egy évig, aztán onnan távoztam Amerikába. Ennek egyik oka szakmai volt. Ki akartam menni a jazz hazájába. A másik pedig politikai. Nagyon elegem volt az akkori viszonyokból. Olyannyira, hogy -utólag belegondolva - még azok a dolgok sem tetszettek, amik egyébként jók voltak. Gyakorlatilag mindent utáltam, ami ehhez az országhoz volt köthető. Görögországban mosogattam, majd zongoráztam politikai menekültként úgy fél évig, amíg az amerikai letelepedési engedélyre vártam.

- Úgy tudom a barátaid közt is vannak még olyanok, akik nem végezték el a zeneművészetit.

- Nálunk nagyon sokan nem végeztek. *Tony Lakatos* sem, *Babos Gyula* sem. Persze nagyon sok jó zenész ki is kényserült az országból. Általában ők is a zene miatt mentek ki.

- A szaxofon nem számított vízumnak a jazz hazájába?

- Amerikában nem keresték a zenészeket, hiszen ott Mississippit lehet velük rekeszteni.

- Mind szakmai, mind emberi szempontból érdekelne, hogy mit tapasztaltál a jazz hazájában, illetve mit hoztál magaddal haza?

- Az első tíz hónapban vendéglátóztam egy tánczenekar tagjaként, amit 18 évesen még nagyon lealjasítónak tekintettem. Ma már nem tekintem annak. Akkor, ifjú idealistaként teljesen megvettem azokat a zenészeket, akik elmentek vendéglátózni. De rákényszerültem. Aztán anyagilag egy kicsit megerősödve bejártam az országot, hogy találjak egy olyan klubot, ahol talán magasabb szinten lehet játszani.

- Észak, dél?

- A dél nem igazán táptalaja a jazznek. Ha valaki jó jazzt akar hallani Amerikában, akkor a keleti partra, északra, Chicagóba, esetleg Kaliforniába kell mennie. New Orleansban a helyzet az, hogy ott a jazz, már inkább csak szuvenir, ahogy nálunk Szentendre. Visszatérve... Végül aztán Buffalóban, New York államban sikerült megtalálnom a Colored Musicians Club-ot, amit 1928-ban alapítottak. Fénykorában játszott ott *Nat King Cole*, *Billy Holiday*. Fekete klub volt. Itt lettem a zenekar állandó szaxofonosa. Utólag visszagondolva három ok volt, ami miatt sikerülhetett ott játszani. Egyik ok a fiatal korom. A másik az volt, hogy számukra meglepő módon Magyarországról érkezve játszottam a zenéjüket. A harmadik ok szerintem az volt, hogy nem voltam amerikai. Egy amerikai fehérnek ez jóval nehezebben sikerült volna.

Rhoda Scott - Jazzland 2003

- A Klubban kiktől tanultál?

- Ott a zenei agy egy *Lou Hacney* nevű bögös volt, aki az ötvenes-hatvanas években *Dizzy Gillespie*vel turnézott. Ő bármelyik számot, bármilyen tempóban elő tudta adni. Akkor keze volt, mint egy asztal. Amikor kevesebben voltak a klubban, még az erősítőt sem hozta ki, mert egyszerűen úgy szólt a bögő a keze alatt, hogy nem volt szükség kieresztésre. Akusztikusan játszottunk. Azt a rutint, hogy kiáll az ember a színpadra és tudja, hogy mit csinál, nem ijed meg, azt ott szereztem meg.

- Mesterekről már beszéltél. Kik voltak a péld-

„Helyben vagyunk!”

daképeid? Olyanokra gondolok, akik akkor is azok voltak, s máig annak tartod őket.

- Természetesen az első, akit meg kell egy szaxofonosnak említenie, az *Charlie Parker*. Nem lehet kihagyni. A mai napig hallgatom, és nagyon szeretem. Nagyon hamar megérintett, még itt Nagykanizsán gimnazista koromban. A bátyám hozott tőle lemezt Svédországból. Itt Magyarországon nagyon nehezen lehetett hozzájutni ilyesmihez. A hetvenes évek végén egyetlen hely volt az országban, ahol amerikai jazz lemezeket lehetett venni, a Múzeum körúton egy antikvárium. Őrült összegekbe került. Egy normál lemez hetven, a jazz pedig kétszáz - kétszázötven forint volt. Édesapám halála után árvaellátást kaptam, s amikor az megérkezett első utam az antikváriumba vezetett.

- Hogyan lehetne megfogalmazni az improvizáció lényegét? Annak az izgalma talán, hogy maga a zenész sem tudja, hogy a következő néhány hang után mi fog következni?

- Az improvizáció tanulható. Szakmailag, objektíve tanulható. A tizes-huszas években, amikor indult a jazz Amerikában jó hallással bárki lehetett jazz-zenész. A modern jazzben ez a helyzet megváltozott. Annyit kell gyakorlatilag tudni, mint egy zeneszerzőnek. A tehetség természetesen feltétel, de nem elegendő. Az improvizációt nem mindig kapja el az ember, nem lesz annyira jó a produkció, de ha valaki elég profi egy bizonyos szint alatt nem tud teljesíteni. Mert megvan az a bizonyos szakmai háttérképzettség, rutin.

- Az élők közül, kik azok, akiket sokra tartasz?

- Nagyon sok ilyen van. Megemlíteném *Keith Jarrett*et, nem csak zongoristaként, hanem mint zenészt, előadót. Talán ő az, akit a huszadik században totálisan, mint zenész nagyon nagyra tartok. De többen is vannak, például *Dexter Gordon*, vagy *Branford Marsallis*.

A magyarok közül *Snéberger Ferencet* mondanám, aki még az osztálytársam is volt, és aki úgy gitározik, hogy azon én sírni tudok, valamint *Dresch Mihályt*, akit nem csak mint szaxofonost tudnék említeni, hiszen olyan hihetetlen erő árad belőle. Ők mindenképpen világszínvonalúak. De hosszan sorolhatnám még a neveket.

- Műfajilag a jazzből mit érzel magadhoz közelállónak?

- Az úgynevezett mainstreamet. Tehát a bebop, hard bop, mindenképpen a modern jazz. Szeretem a különleges dolgokat. Például a világzenét. Bár nem tartom jazznek, de jazzfesztiválok is egyre többet hallani. Óriási jazz zenészek is készítenek olyan produkciókat, amiket nem nevezhetünk egyértelműen jazznek. Jarrett szólóprodukciói jó példák, de azokat tényleg nem jazzként hallgatom. Aztán Jan Garbereket is említhetném.

- Megvalósult álmok? Fesztiválok? Kikkel sikerült együtt játszani?

- Buffalóban Dizzy Gillespie-vel játszottam egy jamseisson keretében. Nagy élmény volt Egre Jánossal együtt muzsikálni. De Magyarországon stabil zenekart nagyon nehéz összeállítani.

- A „Lökötök”?

- Ez nagyon nagy dolog. Van egy nagyon fiatal tanítványom Gayer Mátvás, aki 13 éves. Két éve tanítom, nem zongorázni, mert soha nem hangszert tanítok, hanem jazz elméletet és improvizációs technikákat. Itt a kocsmában most lett egy zongora, ami azért is jó, mert most már a tanítványok járnak hozzám, s nem fordítva. Van egy bögös tanítványom is Farkas Norbert, valamint még egy-egy zongorista és szaxofonos. Amikor éreztem, hogy már haladnak, úgy gondoltam, hogy a vendégek előtt is játszhatnak együtt hétvégenként.

A „Lökötök”: Gayer Mátvás, Farkas Norbert, Tiborc Iván

- Mennyire tudnak erről itt Nagykanizsán, hiszen Cserfő-hegy távol esik a várostól.

- Hála Istennek a Jazzland fesztivált ismerik. A kocsmát pedig még be akarom fejezni, alig két éve indult, de tavasszal egy stabil házizenekart akarok elindítani. Zongora, bögő, dob formációt. Olyan szintre akarom megcsinálni, hogy szólólistákat tudjunk meghívni. A hely annyit nem termel, hogy nagy zenekarokat meg tudjunk hívni, de egy-egy szólólistára valót reményeink szerint igen.

- Mennyire tartod befogadó helynek Nagykanizsát, mint klasszikus vidéki középvárost?

- A helyzet mindenhol elég nehéz. A hetvenes években itt egy jazz-koncert idején kő-kövön nem maradt. Annak idején az ország megmozdult egy nagykanizsai jazz-fesztiválért. Hátizsákkal jöttek Miskolcra, Debrecenből.

- A versmondók mellett a jazz volt a kultúra húzó ágazata Nagykanizsán?

- Talán azért, mert a jazznek volt egyfajta politikai töltete. Aki jazzt hallgatott, az valamennyire kifejezte ellenzékiességét, hiszen a jazz a szabadságról szól, s az az akkori időkben pont nem volt. Lengyelországban is hasonló volt a helyzet. A rendszerváltás után ez a politikai töltete a jazznek megszűnt. Akik, akkor jártak koncertekre ma már apák, nagyapák, s nehéz kimozdítani az embereket otthonról, s nem csak a jazzel, egyébként is. Ma

már szinte minden fotelből elérhető.

- Mit lehet, vagy kellene tenni, hogy a jazz, vagy más igényesebb műfajok, termékenyebb talajra találhassanak?

- Gonda Jánosnak hála, hogy most már van az országban néhány alap és középfokú jazzoktató intézmény. Mint mindenben a probléma megoldásának gyökere, szerintem a jazz esetében is az oktatás. Ha lenne tanerő és a zeneiskolások egy része tanulhatna jazzt, az már nagy húzóerő lehetne. A mai fiataloknak már fogalmuk sincs a jazzről. A tanítványom meséli, hogy teljesen ufónak nézik, amikor elmondja, hogy jazzt tanul. Ennek kapcsán meg lehet említeni azt a már-már sematikus gondolatot, ami persze tökéletesen igaz, hogy a Média nem foglalkozik a műfajjal. A Bartók rádióban 2-3 naponta éjjel van néhány műsor, de ez kevés. Amerikában egy 50-60 ezres város elképzelhetetlen éjjel-nappal sugárzó jazzrádió nélkül.

- A pénz, az üzlet vagy a jazzszámú közönség van előbb, ami aztán az üzletet is vonzza?

- Nem tudom mi van előbb. Mindenek előtt jazz zenészek kellene. Nagyon kevesen akarják ezt tanulni, hiszen meglehetősen kilátástalan a helyzet. Az ma Magyarországon luxus, hogy valaki egy jól felépített egzisztenciát építsen ki, úgy, hogy csak jazzt játszik. A műfaj nagyjai is tanítanak, zenét írnak, adott esetben hakniznak. A hakni ebben a szakmában persze nem pejoratív szó, hiszen azt jelenti, hogy elmegyünk, és jazzt játszunk. Ez jó is. Egy kis klubban nagyon jó produkciókat lehet csinálni.

- Az országban hány a Lökötőhöz hasonló jazz kocsmák működik?

- Pontosan nem tudom, de nagyon kevés. Még a hetvenes évekhez képest is kevés, arról nem beszélve, hogy a meglévők közül több olyan van, ami csak a tényleg tehetséges emberek számára elérhető. Olyan klubról, ahol a zenész a tulajdonos, nem is nagyon tudok. Ez nem jelenti azt, hogy nincs jazz élet. Például Kelemen Endrénéek nagyon régóta csinálják Szekszárdon.

- Jártál Amerikában, nagy zenészekkel játszottál együtt, van egy saját fesztiválad, egy saját tulajdonú jazz klubod, feleséged, gyermekeid, gyönyörű környezetben élsz Nagykanizsa mellett Cserfő hegyen. Mennyire érzed magad boldog, vagy elégedett embernek? Van-e valami, amit még feltétlenül el akarsz érn?

- Már Amerikában terveztem, hogy jó lenne kiköltözni a természetbe, lovakat tartani, zenélni. Amerikában kevés pénzzel ez lehetetlen. Magyarországon épp ellenkezőleg. Itt minimál költségvetésből sikerült felépíteni mindezt. Külföldi, nyugat-európai, amerikai barátaim, amikor itt járnak valamiféle mágánásnak néznek, mert ez számukra elképesztő. A kocsmá neve egyébként azért Lökötő, mert van egy lovas egyesületünk, s itt valóban ki lehet kötni a lovakat, ez egy lovas megállóhely. Ezért van kolomp a kocsmá bejáratánál. Ha valaki elég kitartóan kolompol, előbb utóbb én vagy a feleségem kijövünk, s lehet fogyasztani.

- A kérdésre visszatérve, révbe értél-e?

- Igen-igen. Furcsa módon egy zenésznek alapkövetelménye, hogy menjen, nagyvárosokban éljen. Egy idő után már vártam erre, hogy valami végleges helyen letelepedjek. Ez a harminchetedik hely, ahol lakom. A könyveimet például már harminchatszor pakoltam össze, már vágytam arra, hogy még egyszer ne kelljen őket dobozba raknom. Hozzáteszem, nem vagyok remete típus. Szeretem a társaságot, az embereket, a bulikat, a zenét, a zenekarokat. A fesztivál sem egy üzleti ötlet volt

részemről. Arra gondoltam, hogy én hozom ide a zenészeket, zenekarokat. Nagyon nagy dolognak érzem, hogy ez sikerült. Most már Európából is több zenekar keresi a fesztivált. Arra nagyon

Babos Gyula és Dresch „Dudás” Mihály Jazzland 1999

figyelek, hogy a fellépő zenekarok valamennyire tükrözzék az én ízlésemet is. Természetesen minden évben vannak engedmények. Ez nem a színvonalra vonatkozik, hanem a műfajában könnyedebb dolgokra. Ilyen volt a Hot Jazz Band, vagy tavaly a Budapest Ragtime Band. De alapvetően ragaszkodom az elképzeléseimhez. Végül is a boldogság egyfajta filozófiai kérdés, ilyen szempontból úgy érzem, hogy tényleg megtaláltam magamat, s ha veszek egy könyvet, azt már nem kell bedobozolnom.

- Ha már a filozófiai kérdéseket említetted. Véleményed szerint mi a zene? Mi a jazz?

- A zene szerintem egyfajta ősi emberi, ösztönös, belső kényszer. És ez nagyon jól van így. Az őskortól létezik. Bár a civilizáció nem használ sem a zenének, sem a zenei érzéknek. Valahogy úgy tűnik, hogy minél közelebb áll egy nép a természethez, annál fejlettebb a zenei érzéke. Nagyon jó lenne, ha a mai szülők úgy éreznék, hogy a gyermeknek meg kell adni a lehetőséget ahhoz, hogy zenéljenek. Nem azért, hogy zenészek legyenek, hanem azért, hogy a zene örömét minél több ember megérezze. A barokk korban, de Mozart idejében is az improvizáció szerves része volt a zenei létnek. Nem volt zenész, aki ne tudott volna improvizálni. A 19. században ez megváltozott. Mindent elő akartak írni, a hangot, a hangerőt, szinte mindent. A barokk zenében még nem voltak előadási jelzések, a zenészre volt mindez bízva. Bár az igazán nagyok ekkor is improvizáltak. Egyik kedvencem a nagy magyar zeneszerző Liszt Ferenc, akinek ma is feltehetően plakátjai, ahol szerepel egy darab, majd egy fantázia, megint egy darab és megint egy fantázia. A fantázia pedig nem volt más, mint improvizáció. A huszadik században ez azonban már szinte teljesen eltűnt. És akkor jött a jazz! Sokan azt mondják, hogy a jazz a feketék zenéje. Szerintem nem, hiszen nem is Afrikában alakult ki. A jazzhez szükség volt az afro - amerikaiakra, akik hozták a ritmust, az ősi előadásmódot, de ezt teljesen európai harmóniaformákkal és hangszerekkel. Ha belegondolok a rockzene sem ilyen lenne a jazz nélkül.

- Ars poetica?

- Talán az lehetne, hogy ez a fajta nyomulás, ami ma Magyarországon van, nagyon fogszeztóvá vezet. Elképesztő mértékben váltunk meggyesztóvá. De talán ez egész nyugati civilizációról elmondható. Talán jobb lenne, ha az egyszerűbb életet minél több ember megtalálná. Felismernék, hogy sokkal kevesebb kell ahhoz, hogy jó értelemben véve civilizáltan éljenek. Nemezc